

"אפשר היום להצליח בלי תואר, אבל עם תואר הסיכוי עדיין גבוה יותר"

רגע לפני פתיחת שנת הלימודים האקדמית, פרופ' אריאל פורת, נשיא אוניברסיטת תל-אביב, מסביר למה בעולם של היום, שבו מגיעים למשרות נחשקות בהיטק ללא תואר - עדיין חשוב ללמוד באקדמיה • בראיון הוא מדבר על התחרות עם המכללות, התלות של האוניברסיטאות בתרומות, המשבר במדעי הרוח והדבר שהדהים אותו בפיילוט שנערך לקידום סטודנטים מהפריפריה • וגם: על תמיכתו באוניברסיטת בן-גוריון שאיפשרה לקיים עצרת לזכר הנכבה ("לא מזדעזע מהנפת דגלי פלסטין") ועל התיאוריה המשפטית החדשה שלו שעשויה לשנות את חיי כולנו ("אני מאמין שבעוד עשר שנים יהיה פחות צורך בשופטים - יהיו רובוטים שופטים")

ליטל דוברוביצקי || צילום: יובל חן

טועה רק כ-1% מהמקרים. בפני מי את מעדיפה להישפט? אני חרימשמעת מעדיף את האלגוריתם. אנחנו במצב שבו לאט לאט, כמו בתחומים אחרים, אלגוריתמים יהיו כלי עוד חשוב מאוד לשפיטה, ויכול להיות שכשלב מסוים בנשיאים מסוימים יוכח שכראי שהוא יחליף אפילו לחלוטין את שיקול דעת השופט.

אוניברסיטה לחיים

עוד נחזור אל התיאוריה החדשה, ביי נתיים, רגע לפני פתיחת שנת הלימודים האקדמית, אנחנו מדברים על המצוקה הכי לכלית של האוניברסיטאות, התחרות עם המכללות, הפער בין סטודנטים מהמרכז לסטודנטים מהפריפריה, ועל העצות של פרופ' פורת לסטודנטים, וגם לתלמידי תיכון, שרוצים להצליח.

מזו זה אומי מבחינתך להיות נשיא אוניברסיטת תל-אביב?

"במשפט אחר אחריות עצומה. אוניברסיטאות בישראל, כמעט כולן, אינן עשיר. אנחנו אוניברסיטה ציבורית. אם בשנה מסוימת יקצצו לנו בתקציבים או לא ילך לנו טוב בגיוס תרומות לאוניברסיטה - זה יורגש מיידית. אני ממש לא שחקן יחיד ויש איתי עוד רבים וטובים שעושים עבודה מצוינת, אבל בסופו של דבר האחריות הסופית על מצבה הכלכלי של האוניברסיטה

שם אתה נפגע כתביעת נזיקין ואתה ממוצא מודח, אתה עלול לקבל פחות פיצויים מאשר אם אתה נפגע אשכנזי". בשנים האחרונות מוביל פרופ' פורת (66), ביהר עם שותפו למחקר, פרופ' עמי רי בן-שחר מאוניברסיטת שיקגו, תיאוריה משפטית חדשה בשם "פרסונליזציה של המשפט", שמציעה כי בתחומים רבים כמו קום חוקים אחדים לכולם - יש לתפור דרישות חוקיות המותאמות אישית לאזרח. זאת בעזרת יצירת פרופיל אישי לכל אזרח על בסיס ניתוח מסות של נתונים עליה. השניים אף הוציאו ספר בעניין, "הפרסונליזציה של המשפט", בהוצאת אוניברסיטת אוקספורד. אם התיאוריה תיושם, שופטים עלולים למצוא עצמם בתחומים לא מעט טים מוחלפים כעתיד על ידי אלגוריתמים, שעשויים לדעת טוב יותר לקבל החלטות - לפי הפרופיל האישי של האדם שמולם. עוד נגיע לתיאוריה בהמשך, אבל רק כמתאבק, הנה רוגמה שנותן פרופ' פורת: "חוקרים בארה"ב לקחו עשרות אלפי תי קים שבהם שופט היה צריך להחליט אם לשחרר אדם בערבות, או לעצור אותו. על בסיסם הם בנו אלגוריתם שעשה עבודה הרבה יותר טובה מהשופטים בהחלטה אם לשחרר או לעצור, עם הרבה פחות טעויות. נגיה שאת חפה מפשע ואת יודעת ששופט טועה כ-10% מן המקרים, ואילו אלגוריתם

ה פרופסור למשפטים אריאל פורת הוא אחד האנשים החזקים בעולם האקדמיה בישראל. הוא משמש מאז 2019 כנשיא אוניברסיטת תל-אביב, חבר באקדמיה הלאומית למדעים, בעבר שימש ריקאן הפקולטה למשפטים באוניברסיטה, והוא מהחוקרים הכי מצוטטים בבית המשפט העליון. מחי קריו השפיעו רבות על התפתחות הפסיקה בישראל, ולכן זה אולי מפתיע שדווקא הוא, בנם של שופט ושופטת, טוען: "אני, בתנאים מסוימים, אעדיף להישפט בפני שופט רובוט מאשר בפני שופט בשר ודם".

שמעתי טוב? "לאנשים יש לעיתים אשליה שהשופט טים מורמים מעם, מאוד מנוסים ויודעים להבחין בין דובר אמת לדובר שקר. אני בטוח שרבים מהם רוצים להיות כאלה, ושהם אנשים ישרים וטובים שזו משימתם, אבל הם בני אדם. אני מאמין שבעוד עשר שנים יהיה פחות צורך בשופטים, וזה יכול להיות טוב. יש מחקרים בארה"ב שמראים שאם אתה שוחה מצבך בממוצע הרבה פחות טוב מאשר אם אתה לכן, לצערי, יש גם מחקרים בארץ שמראים שאם אתה אזרח ערבי, בהרבה מצבים, מצבך פחות טוב בבית המשפט מאשר אם אתה יהודי. יש מחקק, שעשה ממש בימים אלה, שמראה

"דגל פלסטין הוא דגל של הרשות הפלסטינית, שאינה מוגדרת כמדינת אויב. אני לא רואה מה מנותק בלומר שבמדינה דמוקרטית לכולם יש זכויות. שימי לב שמדובר באזרחים ערבים של מדינת ישראל"

ורצון להצליח, והצליחו יותר כך שהתמדה חשובה לפחות כמו, אם לא יותר, מכישורין. פרופ' פורת למד משפטים באוניברסיטת תל-אביב, לצד סטודנטים עם פרופיל סר-ציראקטוני דומה לשל. כשאני שואלת מהפריפריה להתקבל לאוניברסיטת תל-אביב, התשובה שלו מפתיחה: "בהחלט הקושי הזה היה, ועודנו. זה לא שהבעיה נפתרה. תוכנית הקבלה למצטיינים בפי-ריפריה שייסדתי בריקאן הפקולטה למשפטים, התחילה מזה שלפיקולטה באותה תקופה (2003-2004) וגם היום, היה קשה מאוד להתקבל. שמנו לב שישנם מקומות בפריפריה הגיאוגרפית שהם לחלוטין לא מיוצגים בפיקולטה. למשל, משנות ה-80 עד תחילת שנות ה-2000 לא היו סטודנטים מדימונה או מאופקים, ונריר שהיה מיושר מקריית שמונה. זה לא שאנשים שמגיעים משם הם פחות טובים מבנו, אלא שיש להם פחות הזדמנויות, והדבר הזה הטריד אותנו. "עשינו פיילוט של עשרה תלמידים בשנה הראשונה, שקיבלנו אותם לא על סמך ציון פסיכומטרי או בגרות, אלא על פי המיקום היחסי שלהם במחזור שבו למדו בתיכון. תשעה מתוכם לא היו מתקבלים בשיתוף הקבלה הרגילה. את השנה הראשונה, שבעה סיימו בהצטיינות. אחת מהם כמעט הייתה מצטיינת קטגוריה - מקום שלישי מתוך 1,500 תלמידים. זה היכה את כולנו בתרומה חיובית. שנה אחרי זה הרחיבנו את התוכנית ל-25 תלמידים והתוצאות שוב היו טובות מאוד.

"בפיקולטה למשפטים זה הנוגע מאו ועד היום, ואי-היית ריקאן ושכנעתי את הנהלת האוניברסיטה דאגו במחיצות חיוביות, והיא הפכה לתוכנית אוניברסיטאית. כשנכנסתי

"אם פעם תפסנו את תפקיד האוניברסיטה ככזה שמתחיל ונגמר בלימודי התואר, התפיסה היום יותר שטוב ונכון לחזור אליו במשך החיים, גם אם לא לתואר מלא"

לתפקיד נשיא האוניברסיטה לפני כשלוש שנים נתתי לתוכנית הזו רחיצה נוספת, ובי-שלוש שנים האלה היא גיללה בערך ב-50% היום אנחנו מקבלים מרי שנה עשרות רבות של סטודנטים מהפריפריה בדרך הזו, ומקי-וים להגיע למאות בשנה.

המובללות מאפשרות לנתח משמעותי מהאיכויות לימודיים אקדמיים, במיוחד במשפטים. האם הן נגסו במספר חני-מים שלכם והאם הן תחרות מבחינתן?

"הן לא נגסו ואין באמת תחרות. קשה לראות איזו סיבה יש למישור שיכול לה-תקבל לפיקולטה למשפטים באוניברסיטת תל-אביב להעדיף ללכת למכללה. אל תטעי בהבנת רב-יית לטכנולוגיה יש תפקיד חברתי חשוב מאוד. אם היו רק אוניברסי-טאות, הריהם פחות היו יכולים ללמוד. יש הרבה תלמידים טובים מאוד במכללות. יש רבים שלא מתקבלים לאוניברסיטה כי לא

סיטה ועל פיתוחה היא עליי".

מוסד אקדמי יכול לתפקד היום ללא תרומות?

"הרמשהמעות לא. האוניברסיטה תמשיך להתקיים, אבל כבר לא תהיה מה שהיא. זה כבר לא יהיה נכון כל כך לקרוא לה אוניברסיטה. מחקר באיכות הקיימת, יהיה לחלוטין בלתי אפשרי. התרומות נותנות לנו את אותו עודף לכאורה שאיתו אני תני יכולים לעשות את הדברים הגדולים באמת".

האם בשנת 2022 יש בכלל צורך בתואר אקדמי? רבים בחייטק מרדווחים סכומים גבוהים בלי תואר.

"אני האחרון שיגיד שאי-אפשר לע-שות דברים חשובים ומועילים גם בלי תואר אקדמי. אבל עדיין יש ללימודים באקדמיה ערך מוסף: קחי אחד שלא למד באוניברסיטה ואחד שכן למד, הסיכוי של השני להצליח בדרך כלל יותר גדול, כי הוא קיבל הכשרה יסודית, איכותית ומסודרת שלא היה מקבל במקום שאינו מוסד אקדמי. עם זאת, אנחנו מבינים היטב שהסטודנט של היום הוא לא אותו הסטודנט. הרגשים אחרים והעצמות אחרות. מוסדות אקדמיים צריכים להתאים עצמם לעולם המשתנה, ולהוכיח כל פעם מחדש שכדאי לתלמיד לבוא וללמוד כאן.

"אני חושב שיש לאוניברסיטאות אתגה, שאולי לא היה קיים באותה עוצמה לפני שנים, להוכיח חוזר והוכח את הערך המוסף שיש ללימודים באקדמיה. אנחנו למשל היינו האוניברסיטה הראשונה שהציעה 'מאסטר טראק': קחי למשל אנשים שלמדו הנדסה לפני 15 שנה, ולא למדו כמעט כינה מלאכותית או לא מעדכנים במה שקר-ה היום בחום החשוב הזה. בעבר היינו מציעים להם לעשות תואר שני בהנדסה וכך לרכוש דע ערעני, אבל רבים לא ירצו להיכנס תוך כדי עבודה ללימודים מלאים לתואר שני. במקום זאת אנחנו מאפשרים לקחת אשכול לימודים. זה לא תואר, זה שלישי מאסטר בערך. אם בהמשך ירצה לקחת עוד שלישי ועוד שלישי, הוא גם יקבל מאסטר בסוף. השיטה מבוססת על תפיסת עולם של Lifelong learning ולמידה לאורך החיים - ל"ד. אם פעם תפסנו את התפקיד של האוניברסיטה ככזה שמתחיל ונגמר בלימודי התואר ראשון ולפעמים התואר שני, התפיסה היום יותר ויותר בעולם, וגם אצלנו, היא שהאוניברסיטה זה מקום שטוב ונכון לחזור אליו במשך החיים, גם אם לא לתואר מלא".

הפתעה מהפריפריה

פורת הוא פרופסור למשפטים ברגש על דיני נזיקין, דיני חוים וניתוח כלכלי של המשפט. הוא נשוי לתמונע (משפטנית) ויש להם שלושה ילדים ושני נכדים. הוא נולד וגדל בתל-אביב, בגם של השופט ברימוס חיים פורת, שכיהן כסגן נשיא בית המשפט המחוזי בתל-אביב, ושל השופטת ברימוס עדינה פורת, שכיהנה כאישה השופטת הראשונה בבית הדין הארצי לעבודה.

"שני הוריי השפיעו עליי", הוא אומר. "הדבר היסודי שלקחתי מאמי זה התמדה. אבא שלי הוא אדם מאוד צנוע וכמעט כל הישג שהיה לו קרה במקרה, מבלי שהי-תאמץ להשיג. הוא גאה להגיד שהוא לא היה תלמיד יותר מדי טוב בתיכון ושהיה תלמיד בינוני בפיקולטה למשפטים. אמא שלי, לעומת זאת, הייתה תמיד תלמידה מצטיינת. כשאני חושב על אנשים שלמדו איתי בפיקולטה או על תלמידים שלי, אז היו תלמידים מאוד כישרוניים שלא בהכרח היו עורכי הדין הכי מצליחים, ואחרים שאולי היו קצת פחות כישרוניים, אבל עם התמדה

פרופ' פורת. מחקר מראה שבתביעות נזיקין, נמנע ממוצא מרחי עלול לקבל פחות פיצויים מאשכנזי

אוניברסיטת תל אביב
האתגר שלנו הוא להוכיח
שוב ושוב שיש ערך מוסף
ללימודים באקדמיה
צילום: דנה קמל

ישרנו את הריצפה, לבין החור הלוואות בזמן, מדיכוי הפריס, כך מתברר, נטיס להחזיר את ההלוואות שלהם בזמן, לכן, אותה חברה דרשה מהם ריבית נמוכה יותר (כמובן שאחרי שזה התגלה לצרכנים, השי" מוש בפרסטר הזה הפסק, שהרי כל אחד שיידע זאת ימחר לרכוש פריס לרהיטים. זה מה שמיוחד בביג דאטה, שאתה מוצא כל מיני קורלציות שאתה לא מעלה בדעתך שיש, וזה מאפשר לתפור לכל אחד את החליפה שלו".

בתחום הריפוא, רופא נדרש כיום על פי חוק לספק למטופל מידע באשר למצבו ולסיכונים בטיפול המוצע לו, כדי שיוכל לתת הסכמה אמיתית לטיפול. מה יקרה לפי התיאוריה שלך?

"רופאים ובתי חולים מעדיפים, כדי להגן על עצמם מתביעה משפטית, לגלות למטופל כמה שיותר מידע על סיכונים. אבל יש מחקרים שמראים שלספק לך מידע שאת לא מעוניינת בו בהקשר של סיכונים רפואיים – יכול לפגוע בבריאותך ואפילו להקטין את סיכויי ההחלמה שלך. בעולם של משפט מותאם אישית, תהיה רמת גילוי מידע משתנה, בהתאם לכל אחד ואחת מאיתנו, לפי הפרופיל שלך".

מה ההסכנה של התיאוריה?

"טענה אפשרית היא שפרסונליזציה של המספט לא תעבור במקרים מסוימים בתום הצרכן, כי אנשים עלולים להתחפש לאחרים. נניח שאת כמעט אף פעם לא מחזירה מוצר ולכן תשלמי פחות ממנה. אז אני אבקש ממך לקנות את המוצר עבורי, כדי לשלם פחות. יש גם שאלה של אי שוויון, בהנחה למשל, נניח שבגלל שאני נהג וחזר ממך, או שהאנסטיזנטים שלי טובים משלך מותר לי לנהוג מהר יותר ממך. זה יוצר אפליה לכאורה, כי נוצר מצב שבו אני יכול לנסוע בתל אביב לירושלים בחצי הזמן לעומתך".

והוא גם שאלה של פגיעה בפרטיות. כי התיאוריה אומרת שכדי ליצור פרופיל אישי, יש לאפשר גישה למידע פרטי, ולעיתים רגיש, על אנשים. תשובתי היא שאם נרצה או לא נרצה, המידע הפרטי עלינו מצוי כבר מזמן בידיהם של מוסרים, ספקים ומשווקים.

היה לחשוב על עולם שבו לכל אחד מאיתנו מותאמת מהירות הנהגה המוקסימלית שלו, בהתאם ליכולותיו. בעולם הטכנולוגי המי תפתח, שיש בו יותר ויותר מידע על אנשים וגם יכולות טכנולוגיות שלא היו קיימות פעם, לא רמזינו מצב שבו לכל אחד מאיתנו יהיה פרופיל אישי שעל פיו תוכתב לו מגבלת מהירות אחרת, שתופיע בלוח המחשבים שלו, בהתאם ליכולותיו. למשל, שנינו נוהגים באיילון, לי נקבעת מגבלת מהירות של 70 קמ"ש, ולך 90 קמ"ש.

"הטריגר לפיתוח התיאוריה הגיע דווקא מתחום הירושנה: מתברר שכאשר גברים ונשים כותבים צוואה, נשים מו" תירות יותר לילדים ופחות לבכל, לעומת גברים. יש לזה הסבר רציונלי: קודי למשל גבר ואישה, שניהם בני 50. האישה יודעת שאם תלך לעולמה לפני בעלה, יכול להיות שבעלה יתחתן שוב ויוליד ילדים. לכן יש לה צורך להגן על ילדיה מפני הילדים העתידיים, ולהוריש להם יותר מלבעל. לעומת זאת, הגבר יודע שאם הוא נפטר לפני אשתו, הסיכוי שלאשתו בת 50 יהיו ילדים נוספים קטן ביותר, ולכן הצורך להגן על הילדים שלו קטן יותר. והוא יורש לאשתו יותר. זה עורר אותי ואת שותפי לכתיבה, לחשוב על האפשרות, שתהייה בחוק הגנוע לירושה ברירת מחיר שונות לגברים ולנשים. ברירת המחיר כיום היא שכל אדם שלא הותיר צוואה – רכשו יחולק חצי לבת/בן הוגן וחצי לילדים. אולי צריך לחשוב על ברירת מחיר שונה לגבר ולאשה".

זו לא אפליה?

"להפך. אם חוק הירושה מנסה לחקות את רצונו ההיפותטי של המוריש שלא הותיר צוואה, אז הוא ננסה לחקות כמו שצריך. לכל אחד נותנים כברירת מחיר את מה שהיה הכי רצוה בנראה ויותר מ-50% מהאנשים לא משאירים צוואה. עם ביג דאטה וטכנולוגיה מתאימה אפשר למדוד עולם שבו לכל אחד ואחת מאיתנו תהיה ברירת מחיר התפורה למידותיו, לפי המאפיינים השונים שלו, לא רק לפי מגדר. "קחי את חוקי הגנת הצרכן: יש וזאת להחזיר מוצר תוך זמן נתון ולקבל את הכי סף חזרה. צרכנים לא בהכרח מודעים לכך שהם משלמים על הזכות הזו במחיר המוצה. נניח שיש מידע עליך שאת אף פעם לא מחזירה מוצרים, יכול להיות שתעדיפי לוותר על הזכות ולשלם פחות על המוצר. עוד דוגמה יפה ואמיתית: גברה בארה"ב שעסקה במתן הלוואות גילתה שיש קורלציה בין זה שאנשים מדיכויים לרגלי הרהיטים שלהם פריס כדי שלא

החופש לעצבן

סטודנטים ברואים עקרו לאחרונה באוניברסיטת בן-גוריון עצרת לציון יום הנקבה (גם באוניברסיטת תל אביב הוג" פו לאחרונה דגלי פלסטין מוזין לקמפוס). עשרות מהם חניפו דגלי פלסטין, והדבר עורר ביקורת ציבורית. אתה חתום יחד עם ראשי אוניברסיטאות אחרים על מכתב מומאי האחרון לשרת החינוך, בבקשה שתשמיע את קולה ותמנע הפתח נגד אוניברסיטת בן-גוריון. לא מובן לך למה זה עורר ביקורת?

"לראשי מוסדות אקדמיים יש גם תפקיד חברתי, ובכלל זה להשמיע את קולם בנושאים שהם בתחום מומחיותם. תחום המריחיות של נשאים הוא בין היתר שמירה על החופש האקדמי. לפי השקפתי כמשפטן, אוניברסיטת בן-גוריון הייתה חייבת לאפי שר את העצרת, כי זה חלק מחופש הביטוי. כל עוד אין סכנה ממשיה לאלימות, ואני חושב שהאוניברסיטה הפתחה למינימום את הסכנה הזו, לדעתי לנשיא האוניברסיטה היה צריך להיות סמל כלל שיקול דעת אם לאפשר את העצרת. הם היו חייבים לעשות זאת".

אתה לא קצת מנותקת? הנפת דגלי פלסטין מוועדת ישראלים רבים.

"אולי זה לא מועז. דגל פלסטין הוא דגל של הרשות הפלסטינית, שאינה מור גרדת כמדינת אויב. אני לא רואה מה מנותק בלומר שבמדינה דמוקרטית יכולים יש זכויות. שימי לב שמדובר באזרחים ישראלים של מדינת ישראל, גם יהודים וגם ערבים, ושלכולם יש זכויות, כולל זכויות פוליטיות. חלק מחופש הביטוי זה גם להניף דגלים, לרבות דגלי הרשות הפלסטינית, וגם לעשות פרובוקציות בצורה לא אלימה. נורא קל לדבר על חופש הביטוי כשאנשים מתבטאים בנושאים שהם בקוץ צנום, בשביל זה לא צריך חופש ביטוי. כל המיוחד בחופש הביטוי זה שלאנשים מותר לומר דברים פרובוקטיביים שמעצבנים את האזרחים, שגורמים להם לצעוק ולבעוס. זו המהות של חופש הביטוי. מי שחושב שזה גרר כוז של חופש הביטוי מנותק, הוא לדעתי זה שמנותק".

כמה מידע לתת לחולה

בוא נדבר על התיאוריה החדשה פרי פונליזציה של המשפט. למה צריך אותה? "תחשבי על נהיגה ברכב: בכל מקום בעולם כמעט יש מגבלת מהירות אחידה לכולם. אבל נהגים הם שונים אחד מהשני. יש כאלה שיש להם אינסטינקטים מהירים יותר, ניסיון רב יותר בנהיגה ועוד. אפשר

התאמצו מספיק בתיכון, מעניעים למכללות, עושים חיל ומצליחים מאוד. יש לא מעט מכללות מצוינות שעושות עבודה נהדרת".

עצתך לתלמידי תיכון?

"תלמדו ברצינות, כי מבחני הקבלה באוניברסיטה דורשים הצלחה בתיכון. אבל לא רק זה: אם תלמדו טוב בתיכון, יהיה לכם קל יותר באוניברסיטה. בנוסף, תנסו כבר להתחיל לחשוב איזה דברים מעניינים אתכם להמשיך החיים. נסו להתעניין בכמה שיותר תחומים. גם אם אתם טובים במתמטיקה, אל תזניחו לימודים אחרים. והכי חשוב: נסו ליהנות מהלימודים. אני חושב שזה סוד ההצלחה. נסו שיהיה לכם מעניין".

עצת זהב לסטודנטים שמתחילים תואר ראשון?

"התקופה באוניברסיטה היא מיוחדת במינה, אף פעם לא תהיה לכם תקופה כזו שבה במשך 3 או 4 שנים כל מה שאתם צריכים לעשות זה ללמוד הבסיס שאי תם רוכשים חשוב מאין כמותו. מי שיגיד לכם, 'מה זה משנה איך אתם לומדים באוניברסיטה, החיים כבר ילמדו אתכם', מטעה אתכם. יש קורלציה גבוהה בין הצי לחם באוניברסיטה לבין הצלחה לאחר מכן. לכן: תלמדו ברצינות, כדי קיצור דרך. מה אתם עושים עם הצניחה בנשימים ללימודי מדעי הרוח?

"זו תופעה כלל-עולמית. התחומים הטכנולוגיים מושכים יותר ויותר את הצעירים שחושבים, אולי בצדק, שהם מכניסים יותר מבחינה כלכלית. אוניברסיטת תל אביב אינה משלימה עם זה. למשל, פתחנו תוכנית, בתמיכת קרן מנדל, שמטרתה ללמד מדעי הרוח לסטודנטים למדעים. החל מהשנה שעברה כמעט כל תלמידי המקצועות המדעיים חייבים לקחת שלושה קורסים בליבת מדעי הרוח. הרעיון הוא שטוב לשלב בוגר אוניברסיטה יהיה בסיס מסוים במדעי הרוח ושיהיה חשוף לדרך החשיבה הדומיננטית. יש גם מחקרים שמי ראים שאנשים שהם יותר רב-תחומיים הם יותר יצירתיים ומצליחים בעבודתם. אנתנו גם בתהליך של הקמת בית ספר ללימודים מתקדמים במדעי הרוח".

"תחשבי על נהיגה: נהגים שונים אחד מהשני. יש כאלה עם אינסטינקטים מהירים יותר, ניסיון רב יותר ועוד. אפשר לחשוב על עולם שבו לכל אחד מותאמת ומותרת מהירות הנהיגה המקסימלית שלו, בהתאם ליכולותיו"